meum totum amisi, et longe magis fatigatus fui in animo, quam fuerim cottidie corpore, proprijs manibus laborando, tolle ergo pecuniam, ut letare et cantare valeam.

HOLIK FLÓRIS.

## MÁRIA VAKITÓ SZÉPSÉGE.

A Tihanyi-codex 108—11. lapjain három példát olvasunk Mária szépségéről: *a)* Szűz Mária megjelenik egy apáczának (108. l.); *b)* M. szépsége megvakít egy szerzetest (109—10. l.); *c)* egy ifjú látja M. szépségét és szíve meghasad (111. l.). E példák forrása, mint Szilády Áron kimutatta, Temesvári Pelbárt *Stellarium*ának megfelelő textusa: lib. V. p. III. a. 2. c. 3. (V. ö. T. P. élete és munkai, Bpest 1880. 61. l.). Viszont T. Pelbárt e három példa forrásául Herolt (Discipulus) János báseli dömés *Promptuarium de miraculis B. Mariae V.* 78., 79., 80. darabját jelöli meg. Az első példát T. Pelbárt magyar fordítója átdolgozta, amennyiben a Discipulusnál és Pelbártnál a szerzetesről mondottakat, apáczáknak írván, apáczára vonatkoztatta. A másodikról Katona Lajos Mussafiának *Studien zu den mittelalterlichen Marienlegenden* című munkája III. k. 51. l-án Discipulus szóban forgó példájáról megjegyzett véleményét — diese recht anziehende Legende ist mir in lateinischen Sammlungen nicht aufgestossen — két helyen is megismétli (Ethnographia 1899. 165. l. és Magyar Könyvtár 486. sz. Bpest. 1907. 44. l.). E vélemény megczáfolására a következő latin szerkezetekre utalok. Legendánknak egy Discipulusénál régibb versiója a XIV. és XV. század mesgyéjén álló Joannes Bromyard *Summa praedicantium*ában a Mária fejezetczím art. I. 7. jelzése alatt található meg. Bromyard és Discipulus előadása annyira egybevág, hogy a két szöveg genetikus összefüggése feltételezhető. Discipulus szerkezetét megismételte a XV. század második felében készült *Speculum exemplorum* a VIII. distinctio 69-ik darabjában, melyet betűről-betűre átvett Major, a *Magnum speculum exemplorum* collectora a Mária fejezetczím 33-ik példájában. S e pár darab, ki tudja, hány hasonló, de nyomaveszettnek képviselője; legalább is az az angol nyelvű redactio, melyet Horstman publicált egy XIV. századbeli kéziratból (*Altengl. Legenden*, Neue Folge, 1881. p. 499.), mint Zupitza is megjegyezte (Archiv. f. das St. der neueren Spr. LXXXII. p. 465.) egy Discipulusétól elütő szerkezetet követ. A harmadik példát illetőleg curiosumképp megemlítem azt a közeli variánst, a melyet T. Pelbárt a *Pomerium de Tempore* 21-ik beszédjében az R. jegy alatt mond el e forrásjelzéssel: *exemplum narratur in Viridario et etiam in promtuario Discipuli.* Az összehasonlító irodalomtörténet művelői előtt ismeretes *Viridarius* nem egyéb, mint Nicolaus de Blony *Sermones de Tempore et de Sanctis* című műve. E munkát felütve a *de Sanctis* 38. l. helyén valóban megtaláljuk a Pelbártnak alapul szolgáló darabot, melyből azonban hiányzik ép a Discipulus szerkeztetét jellemző motivum: Mária szépsége. Pelbárt ez esetben tehát ügyes átdolgozónak mutatkozik,

a mennyiben nála a vándorló mesetárgy ép az említett motivum felhasználásával új reliefet nyert s kétségtelen, hogy ez által a barát halála jobban és természetesebben van motiválva, mint N. de B!ony-nál.

HOLIK FLÓRIS.

## AZ EGYSZERŰ TOLVAJRÓL ÉS REMETÉRŐL.

Csinos példát olvasunk a Példák-könyve 73—4. lapjain. A tolvajt megfogták, de ez magábaszállva szívesen szenvedte el a halált és üdvözült. Megtudta ezt egy remete s elkezdett zúgolódni. Gondolván, ha bűnre veti magát és hasonlókép cselekszik: vele is az történik, a mi a tolvajjal. Ezzel fogta magát és elhagyta a remeteséget. Útközben egy folyóba bukott s lelkét az ördögök a pokolba vitték. E példa, mint annak idején Horváth Cyrill is kimutatta a *Codex-irodalmunk példái és a Példák-könyve* című értekezésében (Bajai cziszt. r. főgimn. ért. 1891—2., 26. l.) Herolt (Discipulus) János *Promptuarium exemplorum*ának M. 25. jelzésű darabján alapul. Azóta is több elszórt adattal gazdagodott az összehasonlító irodalomtörténet e kicsiny, de érdekes provinciája, más hasonló természetű gyűjtemények részben párhuzamos elemeinek commentálása révén. Ezeket tekintetbe véve a következő darabokat iktatjuk példánk nemzedékrendjébe. Herolt még egyszer elmondja történetünket a *De Tempore* gyűjteményének 48-ik beszédében az R. jegy alatt. Legrégibb latin nyelvű előadása, melyre közbeeső szerkezetek révén Herolt versiója is támaszkodik, Jacques de Vitry *Sermones vulgares*ében olvasható (Crane, *Exempla of J. de Vitry*, London, 1890. n. LXXII. p. 32—3.). Fordításai révén behatolt a népies irodalomba. Az említett magyar átdolgozáson kívül ismeretes egy olasz nyelvű változata a *Fiore di Virtù* (Naples, 1870.) című könyv 92-ik lapján, mely szerkezet forrásául a *Vita de' Santi Padri* van megjelölve. Bretagne feldolgozásait F. M. Luzel *Légendes Chrétiennes de la Basse-Bretagne* című jeles kiadásának első kötetében (Paris, 1881.) a 175—187, 204, 209-ik lapokon közli. Kissé eltérő szerkezetben különben ma is csereforgalomban levő mese.

HOLIK FLÓRIS.

## EGY ADALÉK A TOMPA FEKETE KÖNYVÉHEZ.

Tompa Mihály a *Fekete könyvben* (Bud. Szemle 1918. 81. l. 3. sz.) említi keleméri egyházlátogatását. A sárospataki főiskola kézirattárában van Tompának egy egyházlátogatási jelentése (1621/2. sz. a.), mely épe jelenetet írja le. Igy megállapítható az is, hogy mikor történt, s az is, hogy Tompa hogyan gondolt a kelemériekre. Az adat így hangzik.

»3. Kelemér. Ide még nem jött el a XIX. század a közönséges emberekre nézve. Odamenetelünk előtti napon csaknem kitörés volt a biztosítási czélból felmérendő épületek miatt. Nem is volt a helységben senkinek bátorsága felmérni; valami idegen molnárinas mérte fel

az épületeket. Határozottan ellenszegültek jelenlétünkben is a biztosításnak. Nincs miből ; nincs egy fillér se, mondák s ez körülbelül igaz is. — Egy ember felszólalt az iskolai tankönyvek ellen ; megörültünk, hogy practicus eszével tán csakugyan megtapintotta ama könyvek (valóban létező) gyengéit. De mint elcsudálkoztunk, hallván szavát : *nem tudom én micsodaféle könyvek azok ! csak a vezérekről beszél, (a históriát értette) a Krisztusról meg semmi sincs benne !* El kellett magunkat nevetni. Volt aztán magyarázat elég, de abból, azt hiszem, keveset vittek haza az illetők. Sohasem láttam ilyen fa-népet ! itt primitiv butaság és hájfejűség uralkodik. Szégyelem, hogy papjok voltam.«

Ezt az egykori híveire oly lesujtó jellemzést 1864. febr. 25-én írta Tompa.

GULYÁS JÓZSEF.

## VOLT-E SYLVESTER JÁNOS LŐCSEI PRÉDIKÁTOR ?

A lőcsei Türk Dániel-féle krónika kivonatának a Századok 1871. évfolyamban való ismertetése óta általánossá lett irodalomtörténetünkben az a nézet, hogy Sylvester János 1557-ben Debreczenből Lőcsére került, a hol segédlelkészi állást vállalt. Legelőször Szilády Áron hirdette[1] a Türk Dániel-féle krónika alapján, hogy Sylvester János a debreczeni ref. iskolánál működött és 1558-ban került Lőcsére segédlelkész gyanánt. Szilády Áron megállapításai nagyon tetszetősek és azért elfogadták azokat összes irodalomtörténetíróink[2] Bodnár Zsigmond[3] és Kardos Albert[4] kivételével, a kik óvatosabbak voltak és Sylvester János utolsó éveiről nem számoltak be.

Ujabban Hajnóczi Iván foglalkozott több ízben Sylvester János életrajzával. Először »Magyar költők a Szepességen« cz. Iglón 1908. megjelent czikkében szól róla s ebben még ő is igazolt ténynek veszi Sylvester lőcsei szereplését, sőt azt is felteszi, hogy a költő Lőcsén halt meg és ott temették el.[5]

Másodízben a Közl. Szepes vármegye multjából IV. évf. 1912. Lőcse 57 l. foglalkozik Sylvester Jánossal s itt már csak fenntartással

[1] Régi Magyar Költők Tára II. Budapest, 1880. 437. l.

[2] *Dr. Horváth Cyrill :* A m. irod. tört. Bpest, 1899. I. k. 399. l. . . . »aztán Bécsbe, az egyetem héber tanszékére került, s végül mint lőcsei predikator tűnt el az életben.« — *Dr, Váczy János :* A magy. irod. tört.-e Bpest, 1902. I. k. 90. l. »körülbelül 1554-ben visszatért hazánkba debreczeni tanítónak, mely hivatalt élete vége felé a lőcsei prédikátorsággal cserélte fel.« — *Beöthy Zs. :* A magy. nemzeti irod. történet ismertetése. Bpest, 1903. 38. l. . . . azután debreczeni tanító és bécsi prédikátor.« — *Pintér Jenő :* A m. irod. tört.-e. Bpest, 1909. II. k. 14. l. »Debreczenben mintegy öt esztendeig viselt papi vagy tanítói hivatalt. 1558. elejétől kezdve Lőcsén paposkodott.«

[3] *Bodnár Zsig. :* A magy. irod. tört.-e. Bpest, 1891. I. k. 122. l. »Hová lett, vajjon elérte-e czélját ama sulyos időkben, nem tudjuk.«

[4] A Beöthy féle : Képes magy. irod. tört. Bpest, 1896. I. k. 16. l. és az újabb kiadású Beöthy-Badics félében sem említi Sylvester J. debreczeni és lőcsei szereplését.

[5] Dr. Hajnóczi Iván : Magyar költők a Szepességen. Igló, 1908. 5. l.